

Dat fotografie en kunst dicht bij elkaar liggen, bewijst topfotograaf Machiel Botman met zijn expositie Rainchild in het FOAM Fotografiemuseum Amsterdam. Met zijn abstracte composities en dramatisch scherptegebruik heeft hij een unieke eigenzinnige stijl. Een gesprek over de kracht van het gefotografeerde beeld en de persoonlijke band van de fotograaf met mensen en momenten.

Machiel Botman

Rainchild

De foto's van Machiel Botman komen recht uit het hart. Voor zijn nieuwe monografie Rainchild portretteerde hij mensen uit zijn directe omgeving. Het levert indringende beelden op, gecombineerd met persoonlijke teksten, dagboekaantekeningen en brieven. Tien jaar werkte hij aan zijn nieuwe boek.

In zijn atelier zijn de foto's zonder lijst op de wanden gespijkerd, net als in het FOAM Fotografiemuseum Amsterdam.

Machiel, Hoe toegankelijk is je fotografie voor anderen? Vaak worden mensen die weinig met fotografie op hebben, toch geraakt door mijn foto's. Er zit natuurlijk altijd iemand tussen die moet weten waar en wanneer en wie en waarom, maar als men dat even kan loslaten is het goed. Voor mij ligt de maatstaf net zo goed in de reacties van mensen die niets van mijn werk weten.

'Eigenlijk past de digitale manier van werken wel bij mij'

Machiel Botman

(1955) brengt een groot deel van zijn tijd door in Parijs, Australië en New York. Hij is sinds 1976 fotograaf, docent en curator, en exposeerde in Nederland, Frankrijk, Japan, de VS en Australië. Zijn werk draait om het maken van boeken met foto's en tekst: autobiografisch, zeer persoonlijk, abstract en donker. In 1999 was Botman gastcurator bij het Fotofestival Noorderlicht, waarvoor hij de tentoonstelling Wonderland samenstelde. Daarnaast geeft hij workshops, o.a. bij TPW in Italië en de New School University in New York. Botman's fotografie kenmerkt zich door intimiteit, warmte en betrokkenheid. De foto's, waarin relaties en vriendschappen een grote rol spelen, ontstaan veelal intuïtief, zonder veel denkwerk of planning vooraf.

Als fotograaf mag ik gevoel doorgeven, dat is mijn rol

In Rainchild zien we onder meer een serie portretten van mensen die jou na aan het hart liggen. Het gevoel van intimiteit in je foto's wordt nog versterkt door de persoonlijke verhalen in het boek. Is het voor jou een voorwaarde voor een goed portret dat je de geportretteerde goed kent? Ik zal niet snel op een vreemde afstappen. De manier waarop ik fotografeer, is niet eens zo visueel. Het is een gevoel dat me overkomt: ik word ontroerd door iemand, of geraakt, waardoor het moment met zo iemand belangrijk wordt. Als het gevoel goed is, vind ik het fijn om die persoon te fotograferen. En dat gebeurt niet met een vreemde. In mijn fotografie draait het niet om de anekdote of de esthetiek.

Waar gaat het je dan wél om? Om dat gevoel over te brengen. Ik wil de samenballing van de energie van een bepaald moment vertalen naar een nieuw beeld. Ik wil bij het terugzien van de foto dat bijzondere moment weer kunnen oproepen. Ook als dat niet lukt, zie je toch dat er iets aan de hand was, want als het goed is, zit dat in de foto. Ik vind sentiment geen vies woord.

Gebruik je scherpheid en onscherpte als een expressief middel? In de eerste plaats is het bijna altijd zo dat ik iemand niet onmiddellijk fotografeer: gewoon omdat het licht meestal niet goed is voor mij. Vaak is het te licht, te zonnig, te 'overdag', te duidelijk, te helder. Daar heb ik niets mee, en daar kan ik dus ook heel slecht mee werken. Het begint bij mij pas als het donker wordt. Dat ik zonder flits werk, betekent dat ik aan lange sluitertijden vastzit.

Bij deze foto stond ik mijn zoon te fotograferen, maar het liep voor geen meter. Ik denk dat hij vijf was of zo. Toen zei ik: nou, doe jij het dan maar! Het idee dat een zoon zijn eigen vader fotografeert; hoe hij dat ziet, dát vind ik interessant. Het ging duidelijk niet alleen om mij; hij heeft ook nog iets anders gezien, want ik weet dat hij heeft staan kijken: dat beeldje bijvoorbeeld, en die vlakken. Ik denk dat die vlakken het belangrijkste zijn, dat die foto bij wijze van spreken uit twee beelden bestaat. Dat maakt het voor mij echt tot een interessante foto. Het zit ook in de verrassing dat mijn zontje het op die manier doet: ik sta erbij en begrijp het niet helemaal.

Dan heb je dus helemaal geen scherpteverloop op een gezicht. Bovendien heb je de mogelijkheid dat iets bewogen raakt – de ogen bijvoorbeeld –, maar dat vind ik juist fantastisch, die beweging. Daar mogen anderen heel anders over denken, maar voor mij gaat het beeld dan leven: het statische in de foto wordt opgeheven.

Beperk je jezelf als fotograaf bewust, in technisch opzicht? Ik fotografeer meestal met een analoge Olympus-camera en met het diafragma van de lens helemaal open. Ik heb ook maar één lens, met een brandpuntsafstand van 40 mm. Ik denk dat die er al in 15 jaar niet meer af geweest is. Dat zijn de technische beperkingen waarbinnen ik me wil bewegen; iets dwangmatig bijna. Zodra ik een andere lens op de camera zet of met een andere

'Waarom denkt bijna iedereen dat een foto altijd scherp moet zijn?'

er op je dertigste opnieuw naar, dan zie je weer andere dingen omdat je zélf verandert. Een goede investering, want je leert zo niet alleen wat goede fotografie is; je leert ook iets over jezelf. Maar je moet wel goede boeken kopen, want er is ook veel troep.

Waarin onderscheidt Rainchild zich van je eerste boek Heartbeat? Het eerste boek liet meer de pijn zien over het overlijden van mijn moeder. Het ging meer over het moment van overlijden, over de scherpte daarvan. In Rainchild laat ik zien hoe ik naar mijn moeder wil kijken in het nu, na haar dood verwerkt te hebben. Heartbeat was ruiger dan dit boek, onevenwichtiger ook, niet alleen in de samenstelling. Maar waar Heartbeat ging over mijn eigen binnenwereld, belicht Rainchild meer de binnenwereld van de mensen die ik portretteer. Het is goed mogelijk dat mijn fotografie helderder is geworden, eenduidiger en communicatiever.

Amateurfotografen krijgen te horen dat ze moeten letten op compositie, op evenwicht in het beeld, en tegelijk dienen ze dat ook weer los te laten. Moet je eerst de techniek beheersen om die los te kunnen laten, of kun je dat al vanaf het begin? Ik zou het meteen loslaten. Dat zie je ook terug in de titel van mijn boek. Rainchild staat voor spelen: jezelf niet al te serieus nemen, geen trends nalopen, niet altijd lachend voor de camera...

Als je intuïtiever wilt werken, moet je jezelf durven verrassen. Tegenwoordig zijn we allemaal controlfreaks. Maar juist dat 'loslaten' levert leuke dingen op. Al moet je je van tevoren wel een paar dingen afvragen. Bijvoorbeeld waarom het zo is dat je altijd hebt gedacht dat een foto scherp moet zijn. Waardoor zijn we zo geconditioneerd? Is dat begonnen omdat we dat zo gewend zijn door de bladen die we vroeger lazen? Of omdat de fofohandelaar naar wie je je rolletje bracht, zei: "Die foto heb ik maar niet afgedrukt, want die was onscherp ..."

Ik vind dat fotografen zich meer moeten afvragen. Dat geldt niet alleen voor scherpte,

Dit meisje komt uit Australië, maar ik heb altijd het gevoel dat ze uit Ierland afkomstig is. Ze luistert naar mijn walkman, en ik laat haar muziek van Van Morrison horen, die ook half Iers is. In de foto zie je dat ze me aankijkt, maar ze ziet me helemaal niet. Ze zit in haar eigen belevingswereld, in haar eigen 'state of mind'. Ik zag die blik naar binnen gaan, en ik dacht: dit is te gek! Klik!

camera moet fotograferen, raak ik in de war. Het is voor mij onmogelijk om op tien meter afstand van iemand een prachtig intiem portret te maken.

Fotografeer je ook digitaal? Ja, al heb ik dat niet gedaan voor deze tentoonstelling. Eigenlijk past die digitale manier van werken wel bij mij. Niet meer door een zoeker kijken, bijvoorbeeld, maar het schermpje gebruiken om even grof uit te kaderen. Eigenlijk is dat ook hoe ik nu al werk. Bij de helft van mijn foto's heb ik nooit door de zoeker gekeken.

Waarom vergelijk je in Rainchild fotograferen met een dans in het donker? Dansen is iets dat veel mensen moeilijk vinden om te doen. Je helemaal laten gaan, bedoel ik. Maar als je het in het donker doet, dan gaat het alleen maar om jezelf. Niemand ziet je, dus je kunt doen en laten wat je wilt en volkomen op je gevoel

afgaan. Als je dat gevoel kunt bereiken tijdens het fotograferen, heb je geen last meer van valse schaamte en word je ook minder afgeleid. En dat levert weer betere foto's op.

Wat vind je van de manier waarop je foto's in Amsterdam worden geëxposeerd? In het museum hangen mijn foto's zoals ik dat het liefst zie: zonder lijsten en zonder glas. Zo op de wand gespijkerd; daar ben ik heel blij mee.

Is het goed voor je eigen fotografie om naar fototentoonstellingen te gaan? Ja! Tentoonstellingen bezoeken en boeken bekijken. Het verbaast me soms hoe weinig fotoboeken mensen bezitten die in fotografie geïnteresseerd zijn.

Fotoboeken zijn duur... Ze zijn duur, maar ze zijn wel blijvend, en ze veranderen met je mee. Als je op je twintigste een boek koopt en je kijkt

Dat deze foto een hele wonderlijke uitsnede heeft en dat de schaduw van die twee kinderen opeens op drie benen gaat lopen, dat is wel mooi, maar het blijft allemaal bijkomstigheid voor mij. Dat enorme vlak daaronder is al minder bijkomstig, want dat gaat dwingen, daardoor gaat die foto communiceren. Maar het allerbelangrijkste is dat je ziet dat die twee kinderen daar met die lijfjes tegen elkaar aan lopen, dat je begrijpt dat die kinderen een gevoel met elkaar delen. Ik mag dat gevoel doorgeven. Daar ben ik fotograaf voor, dat is mijn rol.

Rainchild

FOAM Fotografiemuseum Amsterdam

Keizersgracht 609
1017 DS Amsterdam
020-5516500

Expositieperiode 17 september t/m
4 november 2004

Entree € 5,-

Openingstijden zo-woe 10 - 17 uur
do-vrij 10 - 21 uur

Meer info www.foam.nl

Deze tentoonstelling was ook te zien bij FNAC in Parijs en bij Gitterman Gallery in New York

maar ook voor de compositie, voor het licht, voor wel of niet flitsen. Vraag je eens af of dat een geconditioneerde keuze is, of dat je die keuze zelf bewust zo hebt gemaakt. Als je echt zelf besloten hebt dat je altijd met een flitser wilt werken, dan is dat natuurlijk prima. Maar vraag je eerst af hoe bewust je die keuzes maakt. Als je dat op een rijtje zet, weet je ook wat je los kunt laten en wat werkelijk bij je past. z